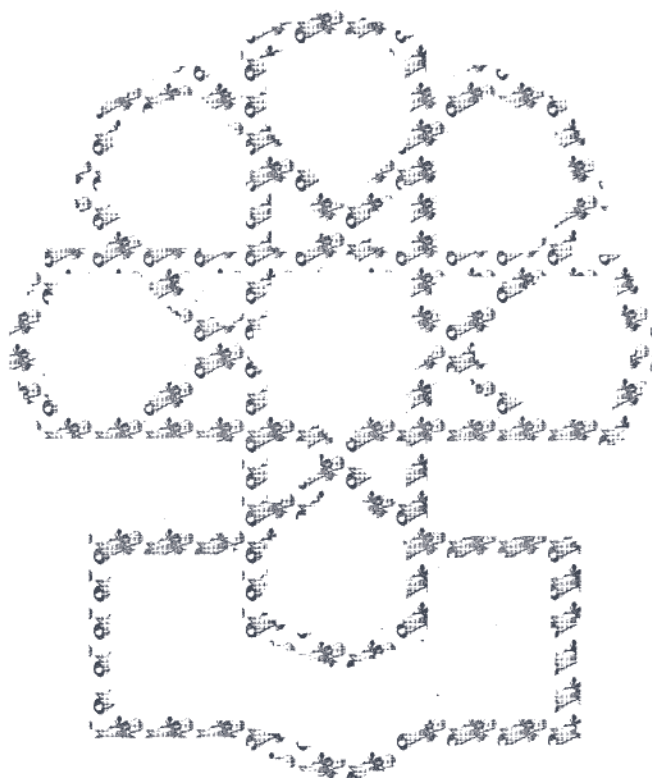

سیاستگذاری برای صنعت خودرو (۱)

پیشینه خودروسازی در ایران

برگرفته از: نشریه صنعت فردا

معاونت پژوهشی

اردیبهشت ۱۳۷۶

کد گزارش: ۱۲۰۲۳۵۷

مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی

کتابخانه و واحد اسناد و اطلاعیه‌های مجلس شورای اسلامی

شماره: ۵۷۰۴

تاریخ: ۲۰ / ۳ / ۷۲

سیاستگذاری برای صنعت خودرو (۱)
پیشینه خودروسازی در ایران

کد گزارش: ۱۲۰۲۳۵۷

پیش نوشتار

ماهنامه تخصصی صنعت فردا در شماره فروردین ماه خود مطالعه جامعی در خصوص مسئله صنعت خودرو در کشور منتشر نمود. بررسی کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی نشان می‌دهد که این تحقیق، جامع‌ترین مطالعه پیرامون موضوع مورد اشاره است. از آنجا که قانون خودرو در پایان سال ۷۵ منقضی شده است و ضرورت طرح مجدد مسئله خودرو وجود دارد و با توجه به درخواست شماری از نمایندگان محترم، مطالعات مورد اشاره جهت استحضار نمایندگان محترم منعکس می‌گردد.

پیشینه خودروسازی در ایران

صنعت خودروسازی ایران عمدتاً از ۱۰ شرکت دولتی سازنده انواع خودروهای سبک و سنگین و ۷ شرکت دولتی سازنده انواع تجهیزات، ملحقیات و قطعات خودرو تشکیل شده است. فروش کل «صنعت خودروسازی ایران» در سال ۱۳۷۳ بالغ بر ۱۷۰۸ میلیارد ریال بوده که این رقم معادل ۶۴ درصد درآمد کل سازمان گسترش و توسعه صنایع ایران و حدود ۱/۳ درصد تولید ناخالص داخلی کشور بوده است. فروش کل «صنعت خودروسازی ایران» با ۷۲ درصد رشد، از رقم ۱۷۰۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۳ به رقم ۲۹۳۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۴ افزایش یافته است. کل کارکنان این صنعت در سال ۱۳۷۴ بالغ بر ۲۲۴۰۱ نفر گزارش شده است.

سازندگان انواع خودروهای سبک و سنگین در مجموع حدود ۹۳ درصد از کل ارزش فروش «صنعت خودروسازی» را در سال ۱۳۷۳ به خود اختصاص داده‌اند و سهم قطعه‌سازان فقط ۷ درصد بوده است. این ارقام در سال ۱۳۷۴ به ترتیب ۹۲ درصد و ۸ درصد گزارش شده است.

«صنعت خودروسازی ایران» در سال ۱۳۷۳ حدود ۵۹۲ میلیون دلار ارز مصرف کرده و نزدیک به ۲۸ میلیون دلار صادرات داشته است. نیاز ارزی این صنعت حدود ۵۵ درصد از نیاز ارزی مجموعه سازمان گسترش را تشکیل می‌دهد. «شرکت ایران خودرو» در سال‌های ۱۳۷۳ و ۱۳۷۴ به تنهایی ۴۰ درصد و ۴۹ درصد کل ارزش فروش «صنعت خودروسازی ایران» را به خود اختصاص داده است. فروش این شرکت با ۱۰۸ درصد رشد از رقم ۶۹۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۳ به ۱۴۴۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۴ افزایش یافته است. سه شرکت ایران خودرو، پارس خودرو و سایپا که از سازندگان اصلی خودرو سواری در ایران به‌شمار می‌روند در سال ۱۳۷۳ حدود ۷۳ درصد و در سال ۱۳۷۴ حدود ۷۸ درصد از کل ارزش فروش «صنعت

خودروسازی کشور را به خود اختصاص داده‌اند.

وضعیت شرکت‌های خودروسازی در ایران، طی سال‌های ۱۳۷۳ و ۱۳۷۴

(ارقام: میلیون ریال)

ردیف	نام شرکت	تولید ۷۴	تعداد کارکنان (۱۳۷۴)	فروش ۷۳	فروش ۷۴
۱	ایران خودرو	۵۶/۵۶۷ پیکان، ۳۴۶۴ پژو ۱۵۱ مینی بوس، ۵۷۴ اتوبوس	۸۱۰۲	۶۹۱،۰۰۰	۱،۴۴۰،۰۰۰
۲	سایپا	انواع سورای پراید ۱۵۴۳۵ دستگاه وانت نیسان ۶۳۲۵ دستگاه رنو ۲۱ ۴۲ دستگاه	۲۳۴۶	۴۳۱،۶۶۹	۶۱۷،۹۰۰
۳	پارس خودرو	انواع نیسان پاترول ۳۴۵۰ دستگاه آمبولانس ۳۶۲ دستگاه انواع جیب ۱۰۳۷ دستگاه	۱۸۱۱	۱۲۰،۶۱۶	۲۳۰،۰۰۰
۴	خاور	انواع کامیون ۱۷۵۰ دستگاه	۱۳۴۲	۶۹،۷۸۰	۱۱۱،۶۵۷
۵	ایران وانت	انواع وانت ۲۹۳۸ دستگاه	۹۵۴	۹۵،۳۵۴	۹۵،۴۶۶
۶	زامیاد	انواع کامیون ۶۲۹ دستگاه	۷۴۸	۵۰،۵۰۰	۷۱،۳۰۰
۷	شهاب خودرو	انواع اتوبوس ۵۴۰ دستگاه	۱۲۰۷	۳۸،۳۳۳	۴۸،۹۴۷
۸	خودروسازان	مینی بوس ۱۸۹ دستگاه اکسل ۱۶۷۵۱ دستگاه	۴۴۴	۳۰،۰۰۰	۳۹،۲۷۸
۹	ایران کاوه	انواع کامیون ۲۶۰ دستگاه	۵۴۶	۳۶،۶۹۸	۳۶،۲۰۰
۱۰	مرتب	انواع جیب لندرور ۴۲۴ دستگاه	۳۸۸	۱۹،۱۵۲	۱۹،۷۹۲
	جمع کل		۱۷۸۸۸	۱،۵۸۳،۱۰۲	۲،۷۱۰،۵۴۰

بررسی‌های آماری نشان می‌دهد که تولیدات به ازای نیروی انسانی در شرکت‌های داخلی معادل شرکت‌های بزرگ دنیا است، لیکن از لحاظ مطلق رقم تولیدات، شرکت‌های داخلی در سطح بسیار پایینی فعالیت می‌کنند و این، از لحاظ اقتصادی به معنای غیربهره‌وری از ظرفیت اسمی (ظرفیت واقعی) است. به سخن دیگر، مقیاس تولید به اندازه‌ای نیست که این شرکت‌ها در حداقل منحنی هزینه متوسط فعالیت کنند. تفاوت دیگر، مسئله کیفیت تولیدات است که از این لحاظ تولیدات شرکت‌های داخلی قابل مقایسه با تولیدات شرکت‌های بزرگ خودروسازی دنیا نیست و اگر تولیدات جدیدی هم توسط این شرکت‌ها عرضه گردد، عمدتاً با تکنولوژی‌هایی است که شرکت‌های بزرگ دنیا دست کم طی پنج سال گذشته از آن استفاده نموده‌اند، زیرا در صورتی که یک شرکت خودروساز داخلی بخواهد خطوط تولید جدیدی را در کارخانه ایجاد نماید یا به تغییر آن بپردازد، با توجه به وضعیت انعطاف‌پذیری فعلی در صنعت خودروسازی ایران، این کار حدود ۵ سال طول می‌کشد.

خودرو نه برای حمل و نقل!

ساختار تقاضا برای خودرو سواری در ایران طی سال‌های اخیر متأثر از عوامل زیر بوده است:

۱- وجود تورم و کاهش قدرت خرید پول (کاهش ارزش واقعی پول) در جامعه و تمایل افراد به حفظ قدرت خرید پول موجب شده که مردم دارایی‌های نقدی خود را به کالاهای بادوامی تبدیل نمایند که قیمت آنها همگام با افزایش سطح عمومی قیمت‌ها افزایش می‌یابد. بنابراین، به هنگام تورم، تقاضای جامعه برای خودرو سواری به عنوان یک کالای بادوام افزایش می‌یابد.

۲- بالا بودن حجم نقدینگی در جامعه (دسترسی افراد به پول زیاد) خود موجب گرایش‌های تورمی و بالا رفتن سطح تقاضا برای خودرو شده است.

۳- نوسان درآمدهای ارزی کشور، نه تنها موجب تغییر در تولید می‌شود، بلکه ساختار تقاضا را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. زیرا جامعه با درآمدهای به دست آمده از دوران رونق اقتصادی، الگوی مصرفی را به دست می‌آورد و سبد کالای مشخصی را برای خود تعریف می‌کند که به هنگام کاهش درآمدهای ارزی تمایلی به تغییر یا تنزل کمیت یا کیفیت آن ندارد.

۴- طی سال‌های مورد بررسی، کل تولید خودرو سواری در کشور از قبل توسط شرکت‌های خودروسازی پیش فروش می‌شد و تا انجام تعهدات کامل، این شرکت‌ها قادر نبودند در ساختار بازار خودرو سواری هیچ‌گونه دخالتی داشته باشند و بنابراین، نقش اساسی تعیین ساختار بازار، به ویژه قیمت خودرو سواری، توسط دلالاتی تعیین می‌شد که سرمایه خود را برای استفاده از این موقعیت صرف می‌کردند.

۵- عدم تکافوی درآمد و بالا بودن سطح هزینه‌های افراد به سبب وجود تورم بالا در کشور سبب شده بود که افراد به منظور تأمین بخشی از هزینه‌های خود و امکان به دست آوردن درآمد از منبع دیگر، اقدام به خرید خودرو سواری نمایند تا از این محل درآمدی به دست آورده و سطح زندگی خود را حفظ نمایند.

۶- رشد بالای جمعیت، رشد و توسعه شهرنشینی، افزایش امکانات زیربنایی و نامساعد بودن شبکه حمل و نقل کشور، از دیگر عواملی بوده‌اند که رشد تقاضا برای خودرو سواری در کشور را برانگیخته‌اند.

۷- پس از پیروزی انقلاب اسلامی، به سبب وضعیت خاص حاکم بر کشور، بعضی از کالاهای خاص (از جمله زمین، ساختمان، ارزهای خارجی و خودرو) به صورت وسیله‌ای برای کسب سود مورد استفاده دلالتان قرار گرفته که این مورد نیز باعث افزایش تقاضا برای خودرو شده است.

۸- نتایج بررسی‌های کمی تقاضا برای خودرو سواری در کشور، بیانگر این مطلب است که تقاضا تابعی از میزان کل مخارج خانوار (نماینده متغیر کل درآمد خانوارها)، سطح عمومی قیمت‌ها، تعداد خودروهای ساخته شده داخلی و میزان جمعیت شهرنشین کشور است.